

Klinik Hemşireleri İçin Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği (HPBKÖ): Geliştirilmesi, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Professional Self-Concept Scale in Clinician Nurses; Development, Reliability, Validity

Selma SABANCIOĞULLARI,^a
Selma DOĞAN,^a
Hüdaverdi BİRCAN^b

^aHemşirelik Bölümü,
Cumhuriyet Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi,
^bİşletme Bölümü
Üretim Yönetimi ve Pazarlama AD,
Cumhuriyet Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Sivas

Geliş Tarihi/Received: 18.08.2009
Kabul Tarihi/Accepted: 17.01.2010

Yazışma Adresi/Correspondence:
Selma SABANCIOĞULLARI
Cumhuriyet Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü,
Sivas, TÜRKİYE
selma.ssabanci@gmail.com

ÖZET Amaç: Bu çalışmada, hemşirelerde profesyonel benlik kavramının gelişimini değerlendirmeye yönelik bir ölçüm aracı geliştirmek, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmak amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Ölçeğin maddelerinin oluşturulması için bir grup hemşire (18 kişi) ile görüşme yapılmış ve ilgili literatür incelenerek hazırlanan maddeler üzerinde uzman görüşü alınmış ve sonuçta 55 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak ölçek bir üniversite hastanesinde çalışan 216 hemşireye uygulanmıştır. **Bulgular:** Ölçeğin güvenilirliğini değerlendirmek için iç tutarlılık katsayısı, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı, madde analizi; geçerliği için ise, yüzeysel görünüş geçerliği, kapsam geçerliği ve yapı geçerliği yapılmıştır. Ölçeğin toplam Cronbach alfa katsayısının 0.87, test-tekrar test güvenilirlik katsayısının 0.76, her bir maddenin toplam puanla korelasyonlarının 0.30 ile 0.61 arasında olduğu bulunmuştur. Yapı geçerliliği için varimax rotasyonu ile yapılan faktör analizinde özdeğeri 1'i aşan, toplam değişkenliğin % 62'sini açıklayan 36 maddelik 11 faktör elde edilmiş, tekrar değerlendirme sonrasında ölçek 3 faktör altında şekillendirilmiştir. Bu faktörler "mesleki memnuniyet", "mesleki yetkinlik" ve "mesleki tutum ve beceri" olarak adlandırılmıştır. **Sonuç:** Bu çalışma ile elde edilen bulgular, Klinik Hemşireler İçin Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği (HPBKÖ)'nin, hemşirelik alanında kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu ve hemşirelerin profesyonel benlik kavramının değerlendirilmesi amacıyla kullanılabilirliğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşire klinisyenler; benlik kavramı; mesleki rol; sonuçların yeniden üretilebilirliği

ABSTRACT Objective: In this research it was aimed to develop measurement tool for evaluating the development of professional self concept in nurses and to conduct its validity and reliability study. **Material and Methods:** To develop items of the scale a group of nurses (18 persons) were interviewed and experts opinion on articles prepared after analyzing the literature and as a result a pool of 55 articles was formed. This draft scale was applied to 216 nurses in a University Hospital. **Results:** Internal consistency coefficient, test-retest coefficient, item analysis to assess the reliability of the scale, and face validity, content validity and construct validity for validity of the scale. Cronbach Alpha coefficient was found 0.87, test-retest reliability coefficient 0.76, and correlations of each article with total point was found between 0.30 and 0.61. 11 factors consisting of 36 articles, explaining 62% of total variability and whose eigenvalue is over 1 were obtained in factor analysis done with varimax rotation for construct validity. After it was reassessed the scale was formed under 3 factors. These factors are called "professional satisfaction", "professional competence", "professional attitude and skill". **Conclusion** The findings of this study indicated that Professional Self Concept Scale in Clinician Nurses (NPSCS) is a valid and reliable instrument and that it can be used for the assessment of nurses' professional self concept.

Key Words: Nurse clinicians; self concept; professional role; reproducibility of results

Profesyonel statüye ulaşma tüm disiplinlerde önemli bir hedef olarak kabul edilmektedir. Çoğu disiplin gibi hemşirelik te meslek olma çabasını yoğun bir şekilde sürdürmektedir.^{1,2} Hemşireliğin profesyonel bir meslek olabilmesi için, meslek üyelerinin profesyonel niteliklerinin gelişmiş olması gerekir. Bu profesyonel nitelikler otonomi, sorumluluk, savunuculuk, bakım verme, işbirliği, esneklik ve yaratıcılık, bilgi ve problem çözme, liderlik, iletişim becerileri, araştırma yapma, mesleki örgütlere üye olma, yayın takip etme vb. gibi sıralanabilir.^{3,4} Hemşirelerde profesyonel niteliklerinin gelişimi, öğrencilerin mesleki eğitime girmesi ile başlamakta, mezuniyet dönemine kadar önemli derecede gelişmekte ve mesleki yaşam boyunca da gelişmeye devam etmektedir. Bu süre içerisinde hemşirelik öğrencisi ya da hemşirenin profesyonel benlik kavramı da gelişmekte ve birey mesleki olarak olgunlaşmaktadır.^{3,5,6}

Profesyonel benlik kavramının gelişmişliği, hemşirelerin profesyonel niteliklerini uygulamaya yansıtma düzeyleri ile anlaşılır. Profesyonel benlik kavramını güçlendirme, profesyonel niteliklerin geliştirilmesi ile mümkündür. Hemşirelerin profesyonel niteliklerine ilişkin ülkemizde yapılan bazı çalışmalara bakıldığında; sorun çözme becerilerinin orta düzeyde olduğu, otonomi kullanmada ve bakımda yetkinlik içeren niteliklerinin yetersiz olduğu görülmektedir.⁷⁻⁹ Aynı zamanda hemşirelerin hizmetlerini çoğunlukla eleştirel düşünme ve sorgulamadan yoksun olarak sürdürdükleri, kendi mesleki standartlarını, mesleki ahlak kurallarını belirleyemedikleri, uygulamada karar mekanizmalarına katılmayan, kararların oluşmasına yön veremeyen ve araştırma yapamayan bir grup olarak var oldukları belirtilmektedir.^{10,11} Karadağ ve ark. hemşirelerin yayın takip etme, mesleki örgütlere üye olma, otonomi kullanma, araştırma yapma gibi profesyonel niteliklerini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmalarında, hemşirelerin belirtilen nitelikler yönünden orta düzeyde olduklarını saptamışlardır.² Diğer yandan hemşirelerin profesyonel benlik kavramları, doğrudan profesyonel uygulamalarını etkilediği için mesleki imajı, diğerleri tarafından

mesleğin algılanmasını, hemşirenin mesleki memnuniyeti ve tükenme düzeyini de etkilemektedir.^{4,6,12} Birçok çalışmada da, hemşirelerin çoğunun çalıştıkları ortamda iş doyumsuzluğu ve tükenmişlik yaşadıkları ve birçoğunun mesleklerini sevmeden yaptıklarını ifade ettikleri saptanmıştır.^{8,10,13,14} Ayrıca, dünyada ve ülkemizde hemşirelerde işten ayrılma ya da meslek değiştirme gibi özelliklerinin yüksek olduğu görülmektedir.^{10,15}

Bu sonuçlar hemşirelerin mesleki niteliklerinin, dolayısıyla profesyonel benlik kavramlarının iyi düzeyde olmadığını ve geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu niteliklerin değerlendirilmesinde de, profesyonel benlik kavramının ne boyutta geliştiğinin tespit edilmesi gereklidir. Literatürde hemşirelik araştırmalarının büyük bir bölümünün hemşirelerin profesyonel benlik kavramı üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.^{3,5-7,15-18} Profesyonel benlik kavramı, genelde meslekle özdeşleşme gibi çekirdek bir anlama sahiptir ve mesleğin belirli özelliklerini, standartlarını ve becerilerini bilmek ve uygulamada kullanmakla ortaya konulur.¹² Ayrıca profesyonel benlik kavramını kişinin kendisini bir disiplinin ya da mesleğin üyesi olarak algılaması olarak ta tanımlamak mümkündür. Öhlen (2001) profesyonel benlik kavramını, hemşirelerin kişisel benlik kavramları ile mesleğe girişle birlikte mesleki profesyonel kimliğin birbiri ile özdeşleşmesi olarak tanımlamaktadır.¹⁶

Profesyonel benliğin gelişmesi, öğrencinin mesleki eğitime girmesi ile başlar ve çalışma yaşamı boyunca gelişmeye ve olgunlaşmaya devam eder. Profesyonel benliğin gelişim süreci “profesyonel sosyalizasyon” olarak isimlendirilmektedir. Sosyalizasyon süreci, öğrenci okul eğitimine başladığı anda başlar ve okul eğitiminin sona ermesi ile tamamlanır. Bu süreçte öğrenciler hemşireliğin bilgi, beceri, tutumlarını, değerlerini ve hemşireliğin etik standartlarını içselleştirirler ve bunları kendi benlik imajı ve davranışlarının bir parçası haline getirmeye başlarlar.^{16,19} Bu süreç içerisinde hemşirelerin profesyonel kimliğinin yetersiz gelişmesi ya da gelişmemesi ciddi sorunlara yol açar. Bunlar

mesleki alanda söz sahibi olamama, mesleğin kabul gören standartlarını karşılama yetersizliği, hemşirelik rolünü başarılı bir şekilde yerine getirememesi, öğrencilikten memuriyete geçişte sorunlar yaşama, mesleğin diğer üyeleri tarafından kabul görmeme ve meslekle bağlantı kurma yetersizliğidir.²⁰ Yine literatürde olumlu profesyonel benlik geliştirildiği zaman ise; meslekten doyum almanın ve memnuniyetin arttığı, tükenmişliğin ve işten ayrılmaların azaldığı belirtilmektedir.²¹ Yanısıra profesyonel benliği güçlü olan meslek üyesinin, sağlık ekibinde etkili hizmet sunduğu, klinik uzmanlık geliştirilmesinde yetkin oldukları ve nitelikli hasta bakımı sundukları belirtilmektedir.^{16,18} Profesyonel kimliği güçlü hemşireler toplumda, sağlık bakım ortamlarında ve politikalarda, mesleği güçlü bir şekilde temsil ederler.^{4,6,12,22} Profesyonel benliği güçlü olan hemşireler çalışmaları ile meslektaşlarını, hastalarını ve mesleklerini olumlu yönde etkileyebilirler.⁴

Profesyonel benlik kavramının, hemşirelerin davranışları ve uygulamalarında vazgeçilmez olması nedeniyle, tanımlanması, gelişimi ve sonuçlarına ilişkin faktörlerin belirlenmesi gereklidir. Ayrıca profesyonel benlik kavramı karmaşık ve çok boyutlu olmasına rağmen, tanımlanması ve ölçülmesi de önemli ölçüde ilgi çekmektedir.^{4,17,23} Yanı sıra hemşirelerin profesyoneller olarak kendileri hakkındaki profesyonel niteliklerinin bir ölçüm aracı kullanılarak saptanması, mesleki özelliklerin belirlenmesinde yararlı olabilir. Bu da iyi geliştirilmiş ve standardize edilmiş ölçüm araçları ile mümkündür.¹⁷ Dolayısıyla bunu sağlayacak uygun bir ölçme aracına ihtiyaç vardır. Bu anlamda bu özelliği ölçecek ölçüm aracı; eğitim, yönetim ve uygulama alanlarında, hemşirelerin profesyonel benlik kavramlarının belirlenmesini, geliştirilmesine yönelik müdahalelerin başarısının ölçülmesini ve etkileyen faktörlerin incelenmesinde önemli bir gereksinimin giderilmesini sağlayacaktır.^{4,17,23} Ayrıca bu ölçek, izlem ve gruplar arasındaki farklılıkları değerlendiren çalışmalarda, profesyonel benlik kavramının derinlemesine incelenmesinde hemşirelik mesleğine katkı verecektir.¹⁷ Hemşire araştırmacıların çoğu da çalışmalarında diğer akademik disiplinler tarafın-

dan geliştirilmiş olan genel kişilik envanterlerini uygulamaktan ziyade, sadece mesleğe özgü ya da profesyonel benlik kavramı üzerine odaklanarak geliştirilmiş olan ölçüm araçlarını tercih etmektedirler.¹⁷ Bu nedenle kişilerin profesyonel benlik kavramı üzerine eğitimsel ya da kliniksel deneyimlerin etkilerinin sonuçları hakkında fikir verebilecek bir ölçeğin geliştirilmesi oldukça yararlı olacaktır.

Profesyonel benlik kavramı karmaşık ve çok boyutlu olduğu için, kavramın anlaşılmasını ve ölçümünü kolaylaştırmak için, kişisel benlik kavramına ilişkin bilgilerden yararlanmak gereklidir. Kişinin benlik kavramı onun kişisel özelliklerini belirler. Bu kişisel özellikler de, kişinin profesyonel niteliklerinin ve rollerinin şekillenmesine etki eder.^{12,4,24} Benlik kavramını tanımlamak ve gelişimini değerlendirmek için ölçekler kullanılabilir. Ölçeklerin geliştirilmesi de mümkündür. Benlik kavramı pozitif ya da negatif yönde gelişir; değerlendirilmesinde de geliştiği yöndeki özellikleri dikkate alınır. Pozitif benlik kavramı, pozitif kendini değerlendirme, yüksek benlik saygısı ve yüksek kendini kabul ile ifade edilebilir. Bunun karşılığı olarak, negatif benlik kavramı, kendini negatif değerlendirme, benliğine düşmanlık, değersizlik duygusu, düşük benlik saygısı, kişisel değer ya da kendini kabul duygularının olmaması anlamına gelir.¹⁷ Kişisel benlik kavramı ve profesyonel benlik kavramı bazı düzeylerde içinden çıkılamayacak şekilde birbirine bağlanmış olabilmektedir. Benlik kavramının ölçümünde bu özellikler dikkate alındığına göre, profesyonel benlik kavramının değerlendirilmesinde de kişinin mesleğine olan bakış açısı, meslek üyesi olarak kendi değerliliğine, mesleğin değerliliğine ilişkin duygu, düşünce ve tutumları da belirlenebilir.

Yabancı literatürde, hemşire araştırmacılar tarafından profesyonel benlik kavramının ölçümüne ilişkin çalışmalar olmasına rağmen, var olan ölçüm araçları çok eleştirilmektedir. Bu konu ile ilgili bir kaç araştırmacı tek bir çalışma amacı için araç geliştirmiş, güvenilirlik ve geçerliliklerini de-

ğerlendirmemişlerdir.¹⁸ Literatürde hemşirelik örnekleminde kullanıldığı rapor edilen bir ölçek, Hemşirelerin Benlik Tanımlaması Formu [Nurse's Self-Description Form (NSDF)]'dur. Bu ölçekte NASA personeli arasında yaratıcı performansı ölçmek için orjinal olarak planlanmış bir ölçekten adapte edildiği belirtilmektedir. Tennessee Benlik Kavramı Ölçeği (Tennessee Self-Concept Scale TSCS), hasta ve hasta olmayan popülasyon arasındaki ayrımı yapabilmek için klinik psikologlar tarafından geliştirilmiş, aynı zamanda çeşitli hemşirelik çalışmalarında kullanılmıştır. Bu iki ölçek çeşitli hemşirelik araştırmalarında hemşirelerin profesyonel benlik kavramlarını değerlendirmede kullanılmış olsalar da ikisi de farklı amaç ve hedefler için geliştirilmiştir.¹⁷ Özellikle hemşirelerde profesyonel benlik kavramını ölçmeye yönelik bir ölçüm aracı geliştirme çalışması konusunda çeşitli araştırmalar Arthur (1990, 1992, 1994) tarafından yapılmıştır.²³ Arthur bu çalışmalarında, 27 madde ve üç alt boyuttan oluşan "Hemşirelikte Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği"ni geliştirmiştir (Arthur ve Thorne 1998). Arthur bu ölçek çalışmalarını, Avusturya, Japonya, Hong Kong, Korea ve USA'da gerçekleştirmiştir.^{17,23} Türkiye'de ise, Karadağ ve ark. tarafından yapılan bir çalışmada, Miller'in Hemşirelikte Profesyonelleşme Model'ine dayanılarak hazırlanan "Hemşirelikte Profesyonelliğe İlişkin Davranışsal Envanter" ini tanımlamak ve Türkçe'ye uyarlamak amacıyla yapılmıştır.² Yapılan bu ölçek uyarlama çalışması da genel profesyonellik kriterlerini değerlendirmesi nedeniyle, kişisel özelliklerin daha ön planda olduğu profesyonel benlik kavramının değerlendirilmesinde tek başına kullanılabilecek bir ölçek özelliği taşımamaktadır. Ülkemizde hemşirelerin ya da hemşirelik öğrencilerinin profesyonel benlik özelliğini ölçmekte kullanılabilecek herhangi bir ölçme aracı bulunmamaktadır.

Bu çalışmanın amacı hemşirelerde profesyonel benlik kavramının ölçülebilmesi için bu alana ilişkin spesifik bir ölçme aracı geliştirerek geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmaktır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu araştırma, Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenilirliğinin yapılması amacıyla metodolojik olarak yapılmıştır.

ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini, Cumhuriyet Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesinde çalışan hemşirelerin tümü oluşturmuştur. Konu ile ilgili literatür incelemesi ve bir grup hemşire (18 kişi) ile görüşmeler sonrasında hazırlanan ve hemşirelikte bu konuda çalışmaları olan kişilerden uzman görüşü alınarak oluşturulan taslak ölçekteki madde sayısı 55 olarak belirlenmiştir. Araştırma ile ilgili literatürde, ölçek geliştirirken ölçekteki madde sayısının en az 5 katı kadar kişi alınması önerildiğinden, bu çalışmada her bir madde başına 5 kişi alınması planlanmış ve bu doğrultuda taslak ölçeğin en az 275 kişiye uygulanmasına karar verilmiştir.^{25,26} Ancak bu sayıya ulaşılammış, araştırmaya katılmayı kabul eden 216 hemşire araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Ölçeğin Deneme Formunun Geliştirilmesi

Bu araştırmada, bir ölçek geliştirme çalışması için gerçekleştirilen adımlar;

- Konuya ilişkin madde havuzunun oluşturulması,
- Kapsam geçerliliği açısından, oluşturulan madde havuzunun uzman görüşüne sunulması,
- İfadelerin anlaşılabilirliğini değerlendirmek üzere bir pilot uygulama yapılması,
- Hazırlanan taslak ölçeğin ilgili gruba uygulanması,
- Maddeler arasındaki uyumluluğu değerlendirmek amacı ile test tekrar test ve korelasyon değerlerinin incelenmesi,
- Güvenirlik çalışması için toplam puan ile maddeler arasındaki ilişkinin madde analizi ile değerlendirilmesi,
- Yapı geçerliliğini değerlendirmek amacı ile faktör analizinin yapılması,

■ Güvenirlik açısından iç tutarlılık analizi için Cronbach Alfa katsayısının belirlenmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir.

I. Aşama: Ölçek geliştirme çalışması yapılırken, ölçülecek konuyla ilgili literatür taramak, uzman görüşü almak, görüşler doğrultusunda gerekli düzeltmeleri yapmak ve verilerin toplanacağı uygun örnekleme belirlemek gerekir. Madde havuzu oluştururken de, ölçekte yer alması tahmin edilen veya istenen madde sayısının en az 3 katı kadar maddenin hazırlanması önerilmektedir.^{25,27} Bu çalışmada da, geliştirilecek ölçek için tahmin edilen madde sayısı 25-30 olarak düşünülmüş ve buna göre HPBKÖ geliştirilirken ilk aşama olarak 90 maddelik madde havuzu oluşturulmuştur. Bu madde sayısı tahmin edilen madde sayısının yaklaşık 3 katıdır. Bu havuz oluşturulurken literatürden yararlanılmış, örneklem grubuna benzer bir gruba (18 kişi) odak grup görüşmesi yapılmış ve uzman görüşü alınmıştır. Odak grup görüşmesinde hemşirelerle görüşme üç soru doğrultusunda yapılmıştır. “Profesyonel hemşirelik nitelikleri yönünden kendinizi değerlendirirseniz istense, hangi kriterlere göre değerlendirirsiniz”, “Bir mesleğin bir toplumda değerli ve önemli olmasını sağlayan özellikler/kriterler nelerdir?”, “Bireyin kişilik özellikleri mesleki kimliğini etkiler mi?”, “Etkilerse, mesleki kimliği etkileyen en önemli özellikler nelerdir ve nasıl etkiler?”. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde literatür ve odak grup görüşmesi (odak grup görüşmesi, ilgili hastanenin toplantı odasında 18 çalışan hemşire ile üç saate yakın bir sürede birebir görüşerek ve karşılıklı tartışma şeklinde gerçekleştirilmiştir) sonrası, öncelikle 90 maddelik madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan maddeler üzerinde araştırmacılar tekrar çalışmışlar ve madde sayısı 74'e indirilmiştir.

KAPSAM (İÇERİK) GEÇERLİLİĞİ

Ölçme aracındaki maddelerin, ölçülmek istenen davranış alanını yeterli düzeyde kapsayıp kapsamadığının göstergesi “kapsam geçerliği” olarak ifade edilmektedir. Buradaki temel nokta, ölçeğin, ölçülmek istenen tutumun gözlenebilir tüm özelliklerini, kapsamındaki maddelerle temsil edip

etmediğinin belirlenmesidir.^{25,27-29} HPBKÖ'nin maddelerinin uygunluğunun değerlendirilmesi amacı ile 5 uzman kişiden görüş alınmıştır. 74 maddeden oluşan taslak ölçek kapsam geçerliliği açısından değerlendirilmek üzere alanında ve özellikle bu konuda uzman olan beş hemşire akademisyene görüş alınması için gönderilmiştir. Uzman görüşleri yüz yüze ve elektronik posta yoluyla elde edilmiştir. Uzmanlar maddelerin uygunluğunu değerlendirmek için her ifadeyi “Bu madde profesyonel benlik kavramını değerlendiren bir ifade midir”, “Bu madde açık ve anlaşılır mıdır” ve “bu madde ile ilgili görüş ve önerileriniz (ya da sizin önerdiğiniz bir madde olabilir)” şeklinde değerlendirmişlerdir. Ayrıca uzmanlardan ölçeğin derecelendirme tipine ilişkin görüş almak için “Ölçeğin derecelendirilme tipi uygun mu?” sorusu eklenmiş ve görüşleri alınmıştır. Uzman görüşlerinin değerlendirilmesinden sonra 74 maddelik taslak ölçek 55 maddeye indirilmiş ve yine uzman görüşleri doğrultusunda ölçeğin derecelendirilmesinin 4 lü likert tipinde olmasına karar verilmiştir. HPBKÖ'nin 19 maddesi negatif ifadeli, 36 maddesi pozitif ifadeli olup, pozitif maddeler “1” Hiç Katılmıyorum, “2” Katılmıyorum, “3” Katılıyorum ve “4” Çok Katılıyorum şeklinde puanlanırken, negatif ifadeler tersine çevrilerek puanlanmıştır. Alınan uzman görüşleri ve pilot uygulama sonucunda, ölçek taslağı kapsam olarak uygun bulunmuştur.

II. Aşama: Ölçme aracının anlaşılabilirliğinin değerlendirilmesine yönelik olarak, örnekleme benzer özellikleri taşıyan bir gruba pilot uygulama yapılması gerekmektedir.^{25,27} Bu aşamada taslak ölçek, örneklem grubu ile aynı özellikleri taşıyan 18 kişilik bir hemşire grubuna pilot uygulama yapılarak ifadelerin anlaşılabilirliği açısından test edilmiş, alınan geribildirimlerde bazı maddelerin ifade şekilleri değiştirilmiş ve ölçek geliştirmenin diğer adımlarına geçilmiştir.

VERİLERİN TOPLANMASI

Hazırlanan taslak ölçek, 2008 yılı Ocak - Şubat aylarında bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelere hastane etik kurulundan izin alınarak uygulanmıştır. Taslak ölçek, araştırmanın yapıldı-

ği tarihlerde hastanede çalışan ve ölçeği doldurmayı kabul eden hemşirelere, gerekli açıklama yapıldıktan sonra verilmiştir. Hemşirelere dağıtılan taslak ölçek, aynı gün içinde doldurmaları beklenilerek geri toplanmıştır. Uygulama sonrasında 216 hemşirenin doldurduğu taslak ölçek formları değerlendirilmeye alınmıştır.

III. Aşama: Maddeler arasındaki uyumluluğu değerlendirmek amacı ile test tekrar test ve korelasyon değerleri incelenmiştir. Taslak ölçek, 80 hemşireye iki hafta ara ile tekrar uygulanmıştır.

IV. Aşama: Hemşirelerin profesyonel benlik kavramı düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanan taslak ölçekte yer alan maddelerin benzer davranışları ne ölçüde ölçtüğünü belirlemesi için alınan puanlar ile ölçeğin toplam puanı arasındaki ilişki (madde-toplam korelasyonu) hesaplanmıştır.

Ayrıca ölçekte yer alan her bir maddenin tutum düzeyi bakımından bireyleri ayırt etmede ne derece yeterli olduğunu belirlemek amacıyla ölçek puanlarına göre üst %27 ve alt %27'lik grubun madde puanları arasındaki farkın anlamlılığına bakılmıştır.²⁷

V. Aşama: Yapı geçerliliğini değerlendirmek amacı ile faktör analizi yapılmıştır.

VI. Aşama: Ölçeğin güvenilirliği, Cronbach Alpha katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Veriler bilgisayar ortamında kodlanarak Bağımlı Gruplarda t Testi, Bağımsız Gruplarda t Testi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi, Madde Analizi, Faktör Analizi ve Cronbach Alfa Analizi ile değerlendirilmiştir.^{25,26}

BULGULAR VE TARTIŞMA

ÖN DENEME UYGULAMASI SONUCUNDA MADDE SEÇİMİ VE GÜVENİRLİK ANALİZİ

Taslak Ölçeğin Test Tekrar Test Güvenilirlik Analizi

Test tekrar test uygulamasının 15 gün veya bir ay ara ile uygulanmasından sonra, her iki ölçümden aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılması ve her iki ölçüm arasında anlamlı bir farkın bulunmaması, sonuçların benzer olduğunu göstermektedir.^{25,28-30} Hemşirelere iki hafta ara ile uygulanan HPBKÖ taslağının iki uygulama arasındaki ortalama puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için “bağımlı gruplarda t test” uygulanmıştır. Hemşirelerde HPBKÖ taslağının test tekrar test puan ortalamaları ayrı ayrı ve toplam olarak karşılaştırıldığında, iki hafta ara ile uygulanan taslak ölçeğin iki ölçüm sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$), (Tablo 1). Tekrarlanan ölçümler sonrası ortalamalar arasında farkın olmaması ve benzer sonuçların bulunması, ölçeğin güvenilir olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bir ölçek taslağının aynı gruba belirli zaman aralıkları ile (genellikle 15-30 gün arasında) iki kez uygulanması ile ilgili puanlar arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı korelasyon formülü kullanılarak hesaplanmaktadır. Elde edilen katsayı, ölçek puanının değişmezlik göstergesi olarak kabul edilir ve en az 0.70 olması beklenir.^{25,28,29} Aynı ölçek taslağının hemşirelere (80 kişi) uygulanması sonucu, test tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.76 olarak bulunmuş, $p=0.000$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuca göre ölçeğin yüksek güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir.

TABLO 1: Hemşirelerde profesyonel benlik kavramı ölçek taslağının test- tekrar Test Puan ortalamalarının karşılaştırılması (N= 80).

Test Tekrar Test Uygulamaları	N	HPBKÖ Puan Ortalamaları	r/p	t	p
Birinci Uygulama	80	112.15 + 12.06	0.76/0.000	0.875	0.38
İkinci Uygulama	80	110.98 + 16.51	$p<0.001$		$p>0.05$

MADDE ANALİZİ

Madde-toplam puan korelasyonu test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklar.²⁶ Diğer bir ifadeyle, bir ölçme aracındaki her bir maddenin benzer davranışları örneklediğini gösterir. Bu bağlamda, madde-toplam puan korelasyonunun pozitif ve 0.25'den büyük olması istenir. Ölçek maddeleri ya da alt boyut puanları ile toplam ölçek puanları arasındaki anlamlı korelasyon katsayıları, iç tutarlılık göstergesi olarak kabul edilir. Korelasyon sayılarının yüksek olması, ilgili maddenin ölçülen teorik yapıya uygunluğunun yüksek olduğunu göstermektedir. Korelasyon katsayısının 0.25 değerinin altında olması halinde ise, bu maddelerin ölçekten çıkarılmasının uygun olacağı belirtilmektedir.^{25,27,28,31-33} Yaptığımız araştırmada, madde analizinde madde toplam korelasyonlarını kullanarak test maddelerinin güvenilirliklerine ilişkin yapılan analiz sonucunda literatür bilgisi doğrultusunda 0.25'in altındaki 14 madde (1, 2, 5, 7, 11, 12, 16, 22, 23, 28, 29, 35, 40, 49) ölçek taslağından çıkarılmıştır. Bu analiz sonu-

cunda taslak ölçekteki madde sayısı 41'e düşmüştür. Kalan bu 41 maddenin korelasyon katsayılarının 0.26-0.58 arasında ve anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu maddelerin ölçekten çıkarılması sonucu, 41 maddenin Cronbach Alpha katsayısı 0.88 olarak hesaplanmıştır (Tablo 2).

ALT VE ÜST GRUP ORTALAMALARI FARKINA DAYALI MADDE ANALİZİ

Madde analizinde bir başka uygulamada, ölçekten alınan toplam puanlara göre, grubu en yüksek puandan en düşük puana doğru sıralandığında uç grupların (üst grup-alt grup veya tutum puanı yüksek-tutum puanı düşük) her bir maddeye verdikleri puan ortalamalarının karşılaştırılmasıdır.^{25,26,34} Taslak ölçeği oluşturan 41 maddenin her birinin madde ayırt edicilik özelliklerini ortaya koymak amacıyla, çalışma grubunu oluşturan 216 kişi ölçekten aldıkları toplam puan bakımından büyükten küçüğe doğru sıralanmış, alt ve üst %27 içinde bulunan katılımcıların toplam puan ortalamaları t testi ile toplu ve her bir mad-

TABLO 2: Hemşirelerde profesyonel benlik kavramı ölçek taslağının madde toplam puan korelasyonları (N= 216)

Madde	Madde-toplam korelasyonu	Madde	Madde-toplam korelasyonu	Madde	Madde-toplam korelasyonu
Madde 1	0.165	Madde 20	0.464	Madde 39	0.324
Madde 2	0.078	Madde 21	0.371	Madde 40	0.241
Madde 3	0.337	Madde 22	0.234	Madde 41	0.318
Madde 4	0.303	Madde 23	0.189	Madde 42	0.423
Madde 5	0.231	Madde 24	0.281	Madde 43	0.554
Madde 6	0.398	Madde 25	0.329	Madde 44	0.324
Madde 7	0.183	Madde 26	0.251	Madde 45	0.306
Madde 8	0.319	Madde 27	0.426	Madde 46	0.443
Madde 9	0.372	Madde 28	0.185	Madde 47	0.374
Madde 10	0.270	Madde 29	0.179	Madde 48	0.285
Madde 11	0.116	Madde 30	0.415	Madde 49	-0.031
Madde 12	0.042	Madde 31	0.254	Madde 50	0.519
Madde 13	0.429	Madde 32	0.381	Madde 51	0.474
Madde 14	0.393	Madde 33	0.443	Madde 52	0.292
Madde 15	0.344	Madde 34	0.439	Madde 53	0.531
Madde 16	0.241	Madde 35	0.214	Madde 54	0.382
Madde 17	0.433	Madde 36	0.302	Madde 55	0.374
Madde 18	0.469	Madde 37	0.304		
Madde 19	0.404	Madde 38	0.245		

TABLO 3: Taslak ölçeğin ayırt edicilik güçlerine ilişkin t testi sonuçları.

Madde	Grup	N	Alt %27 ve Üst %27 Madde Puan Ortalamaları		Madde	Grup	N	Alt %27 ve Üst %27 Madde Puan Ortalamaları	
			X ± SD	t/p				X ± SD	t/p
Madde 4	Alt	72	3.51±0.839	-3.37	Madde 31	Alt	72	3.79± 0.501	-2.09
	Üst	72	3.88 ± 0.429	0.000		Üst	72	3.93± 0.255	0.000
Madde 6	Alt	72	2.23 ± 1.041	-6.64	Madde 32	Alt	72	3.36± 0.810	-4.56
	Üst	72	3.38 ± 1.042	0.000		Üst	72	3.86± 0.453	0.000
Madde 8	Alt	72	3.66 ± 0.731	-3.86	Madde 33	Alt	72	2.62± 1.180	-7.72
	Üst	72	4.00 ± 0.000	0.000		Üst	72	3.79± 0.501	0.000
Madde 9	Alt	72	3.56 ± 0.765	-3.61	Madde 34	Alt	72	3.33± 0.731	-5.52
	Üst	72	3.91 ± 0.278	0.000		Üst	72	3.86± 0.348	0.000
Madde 10	Alt	72	2.83 ± 1.138	-5.85	Madde 36	Alt	72	3.65± 0.695	-2.33
	Üst	72	3.75 ± 0.686	0.000		Üst	72	3.87± 0.408	0.000
Madde 13	Alt	72	2.90 ± 0.966	-6.82	Madde 37	Alt	72	3.02± 1.034	-5.64
	Üst	72	3.76 ± 0.459	0.000		Üst	72	3.83± 0.627	0.000
Madde 14	Alt	72	2.77 ± 0.922	-6.79	Madde 38	Alt	72	3.34± 1.063	-2.84
	Üst	72	3.65 ± 0.585	0.000		Üst	72	3.77 ± 0.716	0.000
Madde 15	Alt	72	3.73 ± 0.711	-3.14	Madde 39	Alt	72	2.29± 1.080	-5.98
	Üst	72	4.00 ± 0.000	0.000		Üst	72	3.31 ± 0.976	0.000
Madde 17	Alt	72	3.26 ± 0.871	-5.01	Madde 41	Alt	72	2.20 ± 1.112	-5.58
	Üst	72	3.84 ± 0.464	0.000		Üst	72	3.20± 1.033	0.000
Madde 18	Alt	72	3.27 ± 0.808	-5.49	Madde 42	Alt	72	3.54± 0.670	-4.17
	Üst	72	3.87 ± 0.442	0.000		Üst	72	3.90 ± 0.298	0.000
Madde 19	Alt	72	2.91 ± 1.058	-6.92	Madde 43	Alt	72	3.23 ± 0.701	-7.64
	Üst	72	3.83 ± 0.375	0.000		Üst	72	3.91 ± 0.278	0.000
Madde 20	Alt	72	3.36 ± 0.737	-5.77	Madde 46	Alt	72	2.94± 1.046	-6.83
	Üst	72	3.90± 0.298	0.000		Üst	72	3.84 ± 0.399	0.000
Madde 21	Alt	72	3.52 ± 0.804	-4.59	Madde 50	Alt	72	3.34 ± 0.734	-5.94
	Üst	72	3.97 ± 0.165	0.000		Üst	72	3.90± 0.298	0.000
Madde 24	Alt	72	2.27 ± 1.153	-5.92	Madde 51	Alt	72	2.77± 0.859	-7.57
	Üst	72	3.33 ± 0.978	0.000		Üst	72	3.66 ± 0.503	0.000
Madde 25	Alt	72	3.76 ± 0.616	-3.00	Madde 52	Alt	72	3.31± 0.747	-3.52
	Üst	72	3.98 ± 0.117	0.000		Üst	72	3.73± 0.671	0.000
Madde 26	Alt	72	3.00 ± 1.113	-4.26	Madde 53	Alt	72	2.69 ± 0.987	-8.43
	Üst	72	3.69 ± 0.816	0.000		Üst	72	3.76± 0.427	0.000
Madde 27	Alt	72	2.56 ± 0.869	-6.50	Madde 54	Alt	72	3.19± 1.043	-5.47
	Üst	72	3.45 ± 0.767	0.000		Üst	72	3.90± 0.342	0.000
Madde 30	Alt	72	3.72 ± 0.675	-3.48	Madde 55	Alt	72	1.87 ± 1.060	-7.99
	Üst	72	4.00 ± 0.000	0.000		Üst	72	3.25 ± 1.003	0.000
Mad top	Alt	72	111.49 ± 10.132	-18.65					
	Üst	72	135.61 ± 4.212	0.000					

de için karşılaştırılmıştır. t testi sonuçlarında toplam puan (Mad top alt %27; $X \pm SD=111.4900 \pm 10.1321$, üst %27; $X \pm SD= 135.6123 \pm 4.2123$) ($t=$

-18.65 , $p= 0.000$) ve bütün maddelerin puan ortalamalarının $p < 0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre HPBKÖ taslağının

grupları ayırt edicilik ve iç tutarlılığının olduğu söylenebilir (Tablo 3).

ÖLÇEĞİN GEÇERLİLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI

Yapı Geçerliliği (Faktör Analizi)

Geçerlik güvenirlilik çalışmalarında yapı geçerliliğini sağlayabilmek için başvurulan yöntemlerden en sık kullanılanı faktör analizidir. Faktör analizi, ölçek maddeleri arasındaki ilişkilerden çıkarılan ortak boyutların belirlenmesi işlemidir. Aralarında yüksek ilişki gösteren, birbirine benzeyen maddelerin öbekleşmesi ile toplam ölçek puanını etkileyen temel boyutlar ortaya çıkarılır.²⁵⁻²⁸ Bu araştırmada da, yapı geçerliliğini test etmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, tüm veri yapıları için uygun olmayabilir. Verilerin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile incelenebilir. KMO'nun 0.60'dan yüksek, Barlett testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir.^{25,26} "Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği" için KMO= 0.80 ve Bartlett' testi= 2880.3, df= 741, Barlett testi 0.000 (p= 0.000) düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla veriler faktör analizi için uygundur.

HPBKÖ taslağının faktör yapısının incelenmesi amacıyla Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve Varimax Rotasyon yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini kontrol etmek amacıyla daha önceki analizler sonucunda elenen maddelerden (1, 2, 7, 11, 12, 23, 29, 49. maddeler ve madde güvenilirlikleri sonucu yapılan test sonrası 5, 16, 22, 28, 35, 40. maddeler) sonra kalan 41 maddeye faktör analizi uygulanmıştır. Faktör yükü ve açıklanan varyansı olumsuz etkileyenler elenmiştir. Faktör analizi sonucu varyansı 0.50'nin altında olan 2 madde (44, 47. maddeler) ölçekten çıkarılmıştır. Ayrıca 3., 45., ve 48. maddeler birden fazla faktörde birbirinden ayırt edilemeyecek (10'dan daha az) kadar yakın yükler aldıkları için analizden çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Kalan 36 madde 11 faktör altında toplanmış ve herhangi bir madde dışarıda kalmamıştır. Eleme sonrasında yapılan faktör analizi sonuçları ve faktörlere ilişkin bilgiler Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4'te faktör analizi sonuçları incelendiğinde, döndürme sonrası maddelerin 11 faktörde, 0.48 - 0.84 aralığında faktör yükü ile toplandığı görülmektedir. Maddelerin faktörlerle olan ilişkisini açıklayan faktör yük değeri/faktör katsayısı için uygulamada sıklıkla 40 üzeri değerler önerilmektedir.²⁶ Buna göre yapılan araştırmada, 36 maddenin hepsinin faktör yüklerinin 0.40'ın üzerinde olduğu belirlenmiştir Bu değerler ölçeğin hemşirelerin profesyonel benlik kavramını ölçmek açısından geçerli olduğunu göstermektedir. Ayrıca yapılan analizler sonucu ölçeğin toplam varyansın % 62'sini açıkladığı (Faktör 1: %20.14, Faktör 2: %8.45, Faktör 3: %5.71, Faktör 4: %4.46, Faktör 5: %3.93, Faktör 6: %3.62, Faktör 7: %3.48, Faktör 8: %3.31, Faktör 9: %3.08, Faktör 10: %2.89, Faktör 11: %2.84), eigen değerinin Faktör 1: 7.85, Faktör 2: 3.29, Faktör 3: 2.22, Faktör 4: 1.74, Faktör 5: 1.53, Faktör 6: 1.41, Faktör 7: 1.36, Faktör 8: 1.29, Faktör 9: 1.20, Faktör 10: 1.12, Faktör 11: 1.11 olduğu görülmektedir (Tablo 4). Bu değerlere göre ölçeğin yapı geçerliliğinin olduğu söylenebilir.

Faktör döndürme sonrasında ölçeğin birinci faktörünün yedi maddeden (36, 50, 42, 20, 18, 32, 17), ikinci faktörünün beş maddeden (55, 39, 6, 53, 41), üçüncü faktörünün dört maddeden (19, 54, 21, 8), dördüncü faktörünün dört maddeden (27, 51, 34, 43), beşinci faktörünün üç maddeden (13, 14, 9), altıncı faktörün iki maddeden (25, 31), yedinci faktörün üç maddeden (38, 15, 30), sekizinci faktörün iki maddeden (26, 37), dokuzuncu faktörün iki maddeden (24, 33), 10. maddenin iki maddeden (52, 46) ve 11. maddenin de iki maddeden (10, 4) oluştuğu belirlenmiştir.

Faktör analizi sonucunda, 11 alt boyut belirlenmiş ancak iki alt boyut dışındaki boyutları isimlendirmekte zorluk yaşanmış ve bazı boyutların birbirine karışmış olması dolayısıyla alt boyutlar araştırmacılar tarafından yeniden değerlendirilmiştir. Bu konu ile ilgili literatür bilgisinden de yararlanılarak diğer 9 alt boyut hepsinin içeriğini kapsayacak şekilde birleştirilerek "profesyonel uygulama" olarak isimlendirilmiştir.¹⁷ Bunun sonucunda taslak ölçeğin alt boyutları, "mesleki

TABLO 4: HPBKÖ taslağının faktör analizi sonuçları (N= 216).

Ölç. alt boy	Maddeler	Fak. Yük Değeri	Özdeğer	Vary. %	Fak. top. r	Ölç. top. r	p
Faktör 1	50. Madde	0.72	7.85	20.14	0.78	0.56	0.000
	42. Madde	0.72			0.69	0.49	0.000
	36. Madde	0.71			0.61	0.37	0.000
	18. Madde	0.69			0.76	0.56	0.000
	20. Madde	0.64			0.73	0.52	0.000
	32. Madde	0.47			0.64	0.45	0.000
	17. Madde	0.43			0.64	0.45	0.000
Faktör 2	55. Madde	0.84	3.29	8.45	0.85	0.51	0.000
	39. Madde	0.77			0.77	0.43	0.000
	6. Madde	0.73			0.74	0.51	0.000
	41. Madde	0.66			0.69	0.43	0.000
	53. Madde	0.56			0.68	0.60	0.000
Faktör 3	19. Madde	0.74	5.71	2.22	0.51	0.44	0.000
	54. Madde	0.66			0.52	0.42	0.000
	21. Madde	0.59			0.47	0.41	0.000
	8. Madde	0.58			0.40	0.39	0.000
Faktör 4	27. Madde	0.67	1.74	4.46	0.50	0.47	0.000
	51. Madde	0.63			0.54	0.52	0.000
	34. Madde	0.52			0.48	0.47	0.000
	43. Madde	0.50			0.59	0.61	0.000
Faktör 5	14. Madde	0.70	1.53	3.93	0.46	0.43	0.000
	9. Madde	0.51			0.43	0.43	0.000
	13. Madde	0.50			0.55	0.50	0.000
Faktör 6	25. Madde	0.72	1.41	3.62	0.37	0.34	0.000
	3. Madde	0.69			0.32	0.31	0.000
Faktör 7	38. Madde	0.75	1.36	3.48	0.35	0.30	0.000
	15. Madde	0.59			0.40	0.34	0.000
	30. Madde	0.58			0.50	0.45	0.000
Faktör 8	26. Madde	0.76	1.29	3.31	0.30	0.30	0.000
	37. Madde	0.73			0.35	0.32	0.000
Faktör 9	24. Madde	0.66	1.20	3.08	0.38	0.37	0.000
	33. Madde	0.53			0.48	0.50	0.000
Faktör 10	52. Madde	0.65	1.12	2.89	0.40	0.36	0.000
	46. Madde	0.51			0.50	0.53	0.000
Faktör 11	10. Madde	0.67	1.11	2.84	0.38	0.33	0.000
	4. Madde	0.48			0.36	0.31	0.000

memnuniyet”, “mesleki yetkinlik” ve “mesleki tutum ve beceri” olarak adlandırılarak üç alt boyuttan oluşmuştur (Tablo 5). Arthur’ da ölçek geliştirme çalışmasında profesyonel benlik kavramının alt boyutlarını “memnuniyet”, “iletişim” ve “profesyonel uygulama olarak sınıflandırmıştır.¹⁷ Ayrıca yapılan faktör analizi sonuçları, HPBKÖ’nin yapı geçerliğinin de uygun olduğunu göstermektedir.

Literatürde alt boyutları bulunan bir ölçeğin, geçerlik-güvenirlilik analizlerinin her bir alt boyut için ayrı ayrı yapılması önerilmektedir.^{25,29} Bu bilgiye dayanarak 3 alt boyuttan oluşan HPBKÖ taslağının her bir alt boyutu için madde toplam puan analizi yapılmış ve tüm boyutlarda ileri düzeyde anlamlılık bulunmuştur (Tablo 4). Bu analizden elde edilen sonuçlar, her madde puanının

TABLO 5: HPBKÖ ve alt boyutlarının madde sayısı ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları.

Alt boyut başlığı	Madde sayısı	Maddeler	Cronbach alfa güvenilirliği
Mesleki Tutum ve Beceri	24	4, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 19, 21, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 33, 34, 37, 38, 43, 46, 51, 52, 54	0.80
Mesleki Yetkinlik	7	17, 18, 20, 32, 36, 42, 50	0.82
Mesleki memnuniyet	5	6, 39, 41, 53, 55	0.80
Ölçek toplamı	36	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36	0.87

toplam puanla uygun korelasyon gösterdiğini, alt boyutların ölçeğin tamamı ile ilişkili olduğunu ve her alt boyutun güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

36 maddelik ölçeğin tüm alt boyutları ve ölçek toplam puanına göre madde korelasyonları için yapılan analiz sonucunda madde toplam puan korelasyonları incelendiğinde, ölçek toplam puan korelasyonlarının $r=0.30-0.60$ arasında alt boyutların korelasyon katsayısının ise $r=0.30-0.85$ ve istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.001$) (Tablo 4). Bu da maddelerin birbirleriyle tutarlılığının olduğunu göstermektedir.

GÜVENİLİRLİK ÇALIŞMASI

Taslak Ölçek ve Alt Boyutlarının İç Tutarlılık Analizi

Ölçek geliştirme çalışmalarında özellikle likert tipi ölçek geliştirirken, ölçme aracında yer alan maddelerin iç tutarlılığını yani homojenliğini test etmek amacıyla, aracın güvenilir olduğunun değerlendirilmesi için Cronbach Alfa katsayısından yararlanılmaktadır. Bu katsayının 0.40'ın altında olması ölçeğin "güvenilir olmadığını", 0.40-0.59 arası "düşük güvenilirlikte", 0.60-0.79 arasında "güvenilir" ve 0.80-1.00 arasında "yüksek güvenilirlikte" olduğunu ifade eder.²⁵⁻²⁷ Ölçeğin güvenilirliği, Cronbach Alpha değerleri hesaplanarak elde edilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucu Faktör 1'de 7 madde, Faktör 2'de 5 madde ve Faktör 3'de 24 madde toplanmıştır. Üç faktörlü olduğu belirlenen ölçeğin, her bir alt faktörü için güvenilirliği ortaya koymak amacıyla iç tutarlık katsayıları (Cronbach Alpha) hesaplanmıştır. Toplam 36 maddenin Cronbach alp-

ha güvenilirliği 0.87'dir. HPBKÖ'nin alt boyutlarının Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları incelendiğinde tüm örnekleme en yüksek "mesleki yetkinlik" 0.82 alt boyutu olduğu, "mesleki memnuniyet" ve "mesleki tutum ve beceri" alt boyutunun ise 0.80 olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, üç boyutunda yüksek güvenilirlikte olduğunu göstermektedir (Tablo 5). Bu sonuçlar ölçek maddelerinin birbirleriyle yüksek iç tutarlılığa ve yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Tablo 5).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada hemşirelerin profesyonel benlik kavramlarını değerlendirmeye yönelik bir ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada 216 hemşireye ait ölçek formu değerlendirmeye alınmıştır. Ölçekte yer alan toplam 55 madde ile hemşirelerin profesyonel benlik kavramları sorgulanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik aşamasında madde analizi yapılarak ölçeğin güvenilirliğini ve faktör yapısını olumsuz etkilediği belirlenen 19 madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik aşamasında 36 maddenin Cronbach Alpha değeri 0.87 bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla, kalan 36 maddeye uygulanan faktör analizi sonucunda toplam varyansın %62'sini açıklayan ve anlamlı olarak kabul edilen 3 faktörlü yapının uygun olduğuna karar verilmiştir. Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik ölçüsü ise 0.80 olarak bulunmuştur. Bu değer faktör analizi uygulamak için örneklem büyüklüğünün uygun olduğunu göstermektedir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen üç faktör "mesleki memnuniyet", "mesleki yetkinlik" ve

“mesleki tutum ve beceri” şeklinde isimlendirilmiştir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı 0.87, elde edilen faktörlerin güvenilirlik katsayıları ise 0.80 ile 0.82 arasında değişmektedir.

Hemşireler için HPBKÖ'nün, yüksek düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu bulunmuştur. Hemşirelerde profesyonel benlik kavramının gelişim sürecini, düzeyini ve mezuniyet sonrası değişimini ve etkileyen faktörleri değerlendirmek amacıyla kullanılması önerilmektedir. Yanı sıra profesyonel benlik kavramını geliştirmeye yönelik eğitimsel müdahalelerin etkisini değerlendirmede kullanılabilir. Ancak geçerliği ve güvenilirliği ölçülmüş olan bu ölçeğin, uygulanacağı şartlar ve ortam-

lar dikkate alınarak geçerliği ve güvenilirliği test edilebilir. Bunun yanında bu ölçek sadece mezun hemşirelere değil, öğrenci hemşirelere de uyarlanarak uygulanabilir. Ayrıca ölçeğin en kısa zamanda var olan, geçerlik ve güvenilirliği yapılmış benlik kavramı ölçekleri ve Karadağ ve ark. tarafından Miller²³'in “Hemşirelikte Profesyonelliğe İlişkin Davranışsal Envanter”ini Türkçe'ye uyarladıkları ölçekle eş ölçek geçerliliği yapılması planlanabilir.

SINIRLILIKLARI

Ölçek yalnızca klinik hemşireler için kullanılabilir. İlerki çalışmalarda hemşireliğin her alanında uygulanabilmesi için uyarlamalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Atalay M. [The effect in which to services of nursing education]. IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu. 10-12 September. Cyprus agile printing; 1997. p.9-10.
- Karadağ A, Hisar F, Özhan Elbaş N. [A behavioral inventory for professionalism in nursing]. Nursing Forum 2004;4(4):14-22.
- Brown B, et al. Professional confidence in baccalaureate nursing students. Nurse Education in Practice 2003;3(3):163-70.
- Strasen L. The image of professional nursing; strategies for action. Gender Socialization and the Image of Professional Nursing. Chapter 1. New York, London: JB Lippincott Company; 1992. p.61- 3.
- Karaöz S. [Changes in students' perceptions of nursing profession during nursing education: the role of introduction to nursing courses on this change]. CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2002;6(2):10-20.
- Deppoliti D. Exploration how new registered nurses construct professional identity in hospital settings. J Contin Educ Nurs 2008;39(6):255-62.
- Kelleci M, Gölbaşı Z. [Determining the problem solving skills and some related factors of nurses who work in a university hospital]. CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2004;8(2):1-8.
- Mollaoğlu M, Kars T, Özkan F. [A investigation of exhaustion and autonomy levels in nurses]. Community and Physician 2005; 20(4):259-66.
- Karadağ G, Sertbaş G, Coşkun Güner İ. Taşdemir HS, Özdemir N. [An investigation of job satisfaction and exhaustion levels of the nurses and variables affecting these]. Nursing Forum 2002;5(6):8-15.
- Bayık A, Erefe İ, Altuğ Özsoy S, Uysal A. Özer M, Ergül Ş. [A last century development of nursing profession in Turkey as a female occupation]. Nursing Forum 2002; 5(5):16-25.
- Kocaman G. [Resolution Searches and Nursing Education Problems in Turkey. 2005 World Nurses Day Private Printing]. 12 Mayıs 2005 Dünya Hemşireler Günü Özel Baskı. 1st ed. Expanded Printing. Ankara: Focus Ofset; 2005. p.123-50.
- McKenna LG, Gren C. Experiences and learning during a graduate nurse program; an examination using a focus group approach. Nurse Education in Practice 2004;(4): 258-63.
- Gülseren Ş, Karaduman E, Kültür Ş. (Burnout Syndrome and Depressive Symptoms in Nurses and Technicians). Kriz Dergisi 2000;8(1):27-38.
- Mollaoğlu M, Yılmaz M, Kars T. [The syndrome exhaustion in nurses]. Community and Physician 2003;18(4):288-92.
- Wynd AC. Current contributing to professionalism in nursing. J Prof Nurs 2003;19(5):251-61.
- Gregg MF, Magilvy JK. Professional identity of Japanese nurses: Bonding into nursing. Nurs Health Sci 2001;3(1):47-55.
- Arthur D, Thorne S. Professional self-concept of nurses: a comparative study of four strata of nursing students in a Canadian university. Nurse Educ Today 1998;18(5):380-8.
- Siebens K, Casterlé BD, Abraham I, Dierckx K, Braes T, Darras E, et al; representing the BELIMAGE group. The professional self-image of nurses in belgian hospitals: a cross-sectional questionnaire survey. International Journal of Nursing Studies 2006; 43:71-82. Int J Nurs Stud 2006;43(1):71-82.
- Fagermoen MS. Professional identity: values embedded in meaningful nursing practice. J Adv Nurs 1997;25(3):434-41.
- Costello CY. Changing clothes: gender inequality and professional socialization. NWSA Journal 2004;16(2):138-55.
- Branch, S. Who will I be when I leave University - the development of professional identity. Paper presented at the Effective Teaching and Learning at University Conference, St Lucia. 2000.
- Ohlén J, Segesten K. The professional identity of the nurse: concept analysis and development. J Adv Nurs 1998;28(4):720-7.
- Arthur D. Measurement of the professional self-concept of nurses: developing a measurement instrument. Nurs Educ Today 1995;15(5):328-35.
- San Turgay A, Karaca B, Çeber E, Aydemir G. [The investigated of perceptions of nursing profession in nursing students]. Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences 2005;8(1):54-62.

25. Tavşancıl E. [Approaches to Measuring Attitudes]. Tutulumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. 1st ed. Ankara: Nobel Publication Handling; 2002. Number: 399.
26. Büyükoztürk, Ş. [Some Statistics Used Validity and Reliability Analysis of Tests]. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. 5th ed. Ankara: Cantekin Printing House; 2007.
27. Tezbaşaran AA. [Likert-Type Scale Development]. Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. 3rd ed. Ankara: Ozyurt Printing House; 1996.
28. Öner N. [Psychological Tests Used in Turkey-The Development of Psychological Tests]. Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı. 3rd ed. İstanbul: Bogaziçi University Printing House; 1997.
29. Erefe İ. Hemşirelikte Araştırma İlke Süreç ve Yöntemleri. 1. Baskı. İstanbul: Focus Ofset Baskı; 2002.
30. Aksayan S, Gözüm S. Guide II for Intercultural Scale Adaptation: Psychometric Features and Intercultural Comparison. Journal of in Nursing Research Developing 2002;4(2):9-20.
31. Topkaya, EZ, Yalın M. [Developing an attitude scale towards mentoring]. Çanakkale Onsekiz Mart University, Journal of Theory and Practice in Education 2005;1(1-2):14-24.
32. Yeşilyurt S, Gül Ş. [Attitude scale towards computers and capability of the computer use: study of the reliability and validity]. Ondokuz Mayıs University Journal of Education 2007;24:79-88.
33. Aygin D, Eti Aslan F. [The Turkish adaptation of the female sexual function index]. Türkiye Klinikleri J Med Sci 2005;25(3):393-9.
34. Arslan A. [The attitude scale toward making computer supported education]. 100. Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2006; 3(2):24-33.